

Kmečki posel in gospodarjeva družina

Dr. Ludovik Puš.

I.

Govoriti o poselskem vprašanju na splošno, pa pri tem pravilno in pravično ocenjevati vse merodajne činitelje, ter po pravici meriti na to in na ono stran, je težko. Še težje pa in še bolj občutljivo je vprašanje kmečkih poslov, vprašanje hlapcev in dekel in pastirjev, ki so v zadnjih desetletjih pri obravnavanju javnih problemov res stali nekako v ozadju in nemara v prvi vrsti zaradi tega zgubili mnogo na svoji veljavi in pomembnosti. Kadar koli so razpravljali o različnih kmečkih vprašanjih, so mislili večinoma le na gospodarje in njihov položaj, a na kmečke posle so pozabili. Vendar se je pod silo razmer začelo bolj in bolj očitno postavljati na dnevni red tudi vprašanje kmečkih poslov, kadar je bilo govora o gospodarskem razvoju kmečkega stanu: Pokazalo se je namreč v zadnjih letih, da poslov na kmetijah vse bolj primanjkuje, vse bolj se je pa tudi čutilo, da to pomanjkanje škodljivo vpliva na gospodarstvo naših kmetij in da je v tej stvari treba nekaj ukreniti.

Predvsem se je postavilo pomembno vprašanje: »Zakaj mladina beži s kmetov v mesta in industrijo?« Odgovorov je bilo več, a vsak je le delno zadel jedro in bistvo vprašanja. Nekateri so zatrjevali in še zatrjujejo, da je široke kmečke vrste zajel duh meščanstva, želja po udobnejšem in lagodnejšem življenju, stremiljenje po lepših stanovanjih in oblekah, po zabavah in razvedrilih, ki jih na deželi ni, predvsem pa prepričanje, da se v mestu ali v tovarni po mnogo lažjem in krajšem delu dokaj udobneje živi. In nihče ne more in ne sme zameriti, ako kmečki fant in dekle hrepenita po vsem tem in ako z vsemi močmi delata na to, da se dokopljeta do boljšega koščka kruha, ki jima bo omogočal uporabljati vsa mogoča sredstva moderne civilizacije, katerih pač na deželi ni in jih zlepa ne bo.

Drugi trdijo, da ni glavni vzrok tega »bež« z dežele v mesto uživanjaželjnost in hrepenenje po lagodnosti, ki je prav za prav v resnici le bleščeče mamilo, ampak gospodarske in socialne razmere na naših kmetijah. V kmečkih hišah je dosti otrok, tudi v revnih in zlasti v njih (in teh je največ!); kam z otroki? Če gre za hlapca ali dekle na kmete,

bo ostal večen revež. Njegov pogled v bodočnost je čisto temen: za bolezen nič, za starost in onemoglost tudi nič. Doma ostane samo eden, oni drugi morajo s trebuhom za krubom, in sicer tja, kjer jim najbolje kaže. Pa gredo kmečki mladi ljudje v mesta in fabrike tako obilno, da ostajajo domačije brez zadostnih delovnih moči in propadajo.

Tretji pa spet tarnajo, da je za kmečkega posla zmeraj huje. Materialistično mišljenje je tako močno zajelo kmečke ljudi, posebno gospodarje in gospodinje, da počasi, vendar brez prestanka zamira v kmečkih domovih tista domačnost med družino in poslom. Pravi, da je tudi kmečke gospodarje zajel duh pretiranega samoljubja, ki se rodi iz kapitalističnih osnov in čigar trda posledica je izkoriščanje kmečkih poslov, njih zapostavljanje in omalovaževanje. Iz vsega tega pa se razvija i pri gospodarju i pri njegovem poslu razpokošenje, ki je bliže razrednemu čustvanju in razredni opredeljenosti, kakor pa lesni družinski povezanosti in družinskemu sožitju, porojenem iz spoštovanja človeške osebe in iz medsebojne ljubezni.

Takšni in podobni so odgovori na vprašanje o begu ljudi s kmetov. Vsak ima nekaj zase, a noben ne reši stvari v celoti. Šele, če jih povežemo v enotno formulo, dobimo zadovoljivo razlago tega pojava. Ne more pa biti nobenega dvoma, da igrajo odločilno vlogo pri vsem tem nepovoljne gospodarske razmere na kmetih, ki jih bo treba temeljito proučiti pa tudi temeljito rešiti, če hočemo čez desetletja sploh še govoriti o poselskem vprašanju na kmetijah.

Vendar bi bilo povsem zmotno pripisovati vsi važnost le splošnim socialnim gospodarskim razmeram, ob strani pa potiskati mogočne duhovne činitelje, ki po svoji pomembnosti ne zaostajajo daleč za splošnimi, marsikdaj in marsikje jih pa celo prekašajo po svoji važnosti. Zato ne more biti odveč, če kratko pregledamo te duhovne sestavine v kmečkem poselskem vprašanju in jih postavimo na ono mesto, kamor po svojem pomenu spadajo. Človek je iz telesa in duše. To vemo ne samo iz katekizma, marveč iz svojih življenjskih doživetij, iz svoje narave. In kar koli človek v življenju podvzame, je vedno zraven cel, to je kot telesno in kot

duhovno bitje. Vemo tudi, da noben človek ne more živeti niti samega telesnega, niti samega duhovnega življenja. Obojno je med seboj prepleteno in povezano s tisoč nitmi in vezmi. In človek je v svojem poklicnem delu in v svojem vsakdanjem življenju takrat najbolj zadovoljen, kadar je v glavnem zadošče-no tako njegovim snovnim (telesnim), kakor tudi duhovnim (idealnim) potrebam. Iz skušnje je znano, da so ljudje, ki plavajo v telesnem ugodju in izobilju, pa jim manjka duhovnega življenja, prav pogosto nezadovoljni. Ravno tako ne morejo biti povsem zadovoljni ljudje, ki trpijo na pomanjkanju vsaj najnujnejših potrebščin za vsakdanje telesno življenje, čeprav sicer živijo bogato duhovno življenje.

Ko se posel vdinja v službo, stopa v novo življenjsko obdobje kot cel človek, t. j. s svojimi telesnimi in duševnimi lastnostmi, pa tudi potrebami in zahtevki. Ponavadi pri sklepanju službenega razmerja res razpravljajo zlasti o materialnih vprašanjih, kakor o plači, raznih dodatkih in naravi (obleka, čevlji itd.),

stanovanju in podobno, pa tudi o značaju dela in delokroga. Vendar je zlasti na kmetih za posla zelo odločilno, kakšna sta gospodar in gospodinja in kakšna je njuna družina. V besedi »kakšen« je obseženo vse ono, kar vsebuje človekove duševne lastnosti in svojstva. Ali je po areu dober, ali je morda surov in trd, ali je v njegovi hiši doma mir in zaostopnost, ali pa morda vladajo razprtije in kreg, ali kaj da na dober glas hiše v moralnem pogledu, ali v njegovi hiši molijo in hodijo v cerkev itd.

Rekli smo poprej, da vse to prihaja v poštev še prav posebno za kmečkega posla. S tem nečemo trditi, da bi v mestnih družinah posel iskal vedno le materialnih dobrin in samo teh. Vendar je treba posebej naglasiti, da je sožitje posla z družino na kmetih mnogo ožje in tesnejše, kakor v mestu in da je tudi dokaj razsežnejše, to se pravi, da obsega tako rekoč ves življenjska področja, dočim je v mestih bolj ali manj ostro omejeno le na nekatere izseke življenjske stvarnosti.

PRI ČEBELICAH

Še nekaj o rojenju

Ni še prepozno opozoriti, da naj čebelarji ne pustijo, da bi se družine v velikih A.-Z. panjih preveč izrojile. Škoda bi bila na vsak način večja od dobička. Kaj ti namreč pomagajo trije ali celo štirje slabiči, ki jih boš moral kar naprej umetno podpirati, da bodo sploh mogli obetati! Bolje je imeti dve lepi družini, ki bosta v stanu, da si sami oskrbita dovolj zaloge zase in morda še kaj za tvoj lonec. Zato pri A.-Z. panjih veljaj pravilo: *samo prve bomo pustili rojiti*, vse nadaljnje rojenje pa bomo popolnoma preprečili.

Kako? Nič težkega. Počakati je treba, da po odhodu prvca v izrojencu zajoje mlada matica. To se zgodi peti ali šesti dan. Če ne zajoje, je znamenje, da panj ne bo več rojil. V tem primeru najdeš na tleh pred panjem mlade umorjene matice, ki jih je družina iz podrtih matičnikov zmetala na prsto. Če pa mladica zajoje — pa na delo! Posel, ki ga opravijo sicer čebele, mora izvršiti čebelar: vse matičnike do zadnjega mora podreti in matice v njih uničiti. Ako je to delo vestno izvršil, mu panj gotovo ne bo rojil več, ker sploh ne more. Mlada matica-pevka bo zletela — ko se bo vsa stara zaloga polegla — na praho in tako kmalu pričela zalegati, kar je za izrojencu izredno važno, da preveč ne oslabi.

Na ta način smo si tudi v A.-Z. panjih pomnožili svoje družine, a to smo napravili pametno: nismo izrojencev preveč oslabili. prvci so pa ponavadi zelo lepi in si prav

naplo upomorejo — seveda če so pašne razmere ugodne.

Dogodi se, da človek pri podiranju matičnikov (kar je itak neprijetno »mesarsko« delo!) vendarle kak »želod« prezre. Trud je bil seve zastoj in panj bo dal druga. Toda v tem primeru si pomagamo s tem, da roj enostavno vrnemo: denemo ga v medišče izrojenca, ko je matica oplemenjena, da plodišče in medišče združimo, ko smo prej eno matico odstranili.

V kranjičih je omejevanje rojev pač mnogo težje, dostikrat pa sploh nemogoče. Zato je od nekdanj veljalo pravilo, naj kranjič roji po mili volji. To je tudi nekako opravičljivo, saj hočemo od njega predvsem roje. Ker je majhen, so družine za rojenje prej godne, nastale praznine po odhodu rojev se pa tudi hitreje zamašijo kakor pri velikih panjih. Če so rojčiči majhni (zlasti družički in tretjevčiki), jih itak pozneje lahko združujemo.

Rekli smo že zadnjič enkrat, da imamo dve vrsti rojev, ki se med seboj od silo sovražijo. Zato je treba na vsak način preprečiti, da ne rojijo prvci in drugi istočasno. Ako bi se pa primerilo, da bi hotela dva takšna hkrati ven, moramo enega umetno zadržati. Da smo pa na to pripravljeni, je treba vedeti tole: Drugi roj izleti po prvcu dvajseti dan ali pa še kak dan kasneje. Če imaš zapisan dan prvega roja, lahko točno izračunaš, kdaj je drugo goden. Kako se spozna nekaj časa pred odhodom prvca, da bo izlezel, je znana stvar. Ko opaziš — enem panju značilni ples za prvca, za enega ali celo dva

panja pa tudi več, da imata godne drugec, boš oba toliko časa zapri, dokler nimaš prvega na varnem, nato ju boš šele spustil, in sicer lahko oba hkrati. Če ti pa že visi drugec na veji, a opaziš v nekem panju oni pies, boš ta panj zapri, dokler nisi ogrebil drugega.

Pomagamo si lahko tudi s prestrzalom za roje na ta način, da ene vrste roj prestržemo vanj, druge vrste ga pa pustimo, da izleti.

Prvi redno nikoli ne uhajajo, ker imajo staro matico, radi jo pa popihajo drugi in

tretjevi. Zato je priporočljivo le-te loviti v prestrzalno, da si prihranimo na drugi strani tudi plezanje v vrhove, kamor se mlade matice kaj rade usedajo.

Kaj pa, če vendarle izletita dva roja z različnima maticama? Potem moramo gledati, da ju ložimo še preden se vsedeta. To dosežemo s prstjo ali z drobnimi curki vode; enega namreč odganjamo v nasprotno smer. Vedno se to ne posreči, a poskusiti je vendarle treba.

Jablanov molj

V nekaterih letih se pojavlja pri nas precej nevaren sadni škodljivec, ki včasih do golega obje listje dreves. Je to jabolčni molj, katerega navadno opazimo šele sedaj, v početku junija, ko se pojavijo na jablanah gosenci gnezda (po več listov in plodovih šopkov je zamotanih v tenčičast zapredek), v katerih živijo male gosenice umazano rumene barve s črno glavo. Te gosenice objedajo liste v gnezdu in ko je gnezdo izjedeno, napravijo nova gnezda. Če se pojavijo v večjem številu, objedo vse liste in ker plodovi nimajo hrane, odpadejo. Navadno pa požene drevo v istem letu nove liste, kar zelo oslabi drevo. Ko te gosenice dorastejo, navadno konec junija, se zabubijo v belih zapredkih in po dveh tednih se izlevijo mali metulji. Samica izleže v podolgovatih kupčkih 20 do 50

jajčk, ki so pokrita s trdo kožico. V jeseni se izležejo majhne gosenice, ki prezimijo pod to kožico. Spomladi, sredi aprila, ogrizavajo mlade cvetne popke in liste in šele konec maja, početkom junija se zapredejo v gnezdo in uničujejo liste.

Zatiranje tega škodljivca obstoji sedaj v odstranjevanju gnezd ali pa s škropljenjem z arzenati, t. j. z meritolom ali arezinom (400 gr na 100 litrov vode) ali s škropljenjem s tobačnim izvlečkom.

Predhodno zatiranje je škropljenje s temi sredstvi spomladi pred ali takoj po cvetenju. Na drevesih, kjer se je izvršilo škropljenje takoj po cvetju z galico ali z žvepleno apneno brozgo, kateri je dodan arezin ali meritol, se navadno uniči mlada zalega tega molja in se zavoljo tega na takih drevesih jabolčni molj ne pojavlja kasneje.

Jabolčni molj napada tudi hruške in češnje.

V. K.

Temelj živinoreje je dobro seno

I.

Podnebne in gospodarske razmere nam jasno kažejo, da imajo naša kmetijska gospodarstva še največ pogojev za živinorejo, predvsem za vzrejanje goveje živine. Pogojev za večjo proizvodnjo žita ali raznih industrijskih rastlin nimamo. Tudi nimamo pogojev za pitanje svinj, dasi bi bilo to oboje za današnje razmere zelo priporočljivo. Zato tega ne moremo in tudi ne smemo priporočati, ker pač nimamo za vse to gospodarskih pogojev. Tudi v današnjih razmerah moramo pospeševati le to, za kar imamo prirodne gospodarske pogoje.

Za večji napredek v govedoreji pa je temelj dobra krma, predvsem seno. Kjer ni dobrih travnikov, ali kjer na njivah ne moremo pridelati dovolj živinske krme, tam ne more biti solidne in uspešne živinoreje in tam v naših razmerah tudi ne more biti

solidnega kmečkega gospodarstva. Ker pa hočemo, da bodo naše kmetije na solidni gospodarski podlagi, zato moramo predvsem skrbeti, da bomo pridelali dovolj in dobre živinske krme, t. j. sena.

Če pogledamo malo po naših vaseh in hlevih, takoj ugotovimo, da je živina pač taka, kakršna je krma. Če je krma alaba in vrh tega še nedovoljna, je tudi živina slaba, pa čeprav ta izvira od najboljših prednikov in od še tako visoko vzgojene pasme. Na žalost se pri nas še vedno najdejo ljudje, ki vidijo samo v pasmi živine vzrok, da ne napredujejo in bi želeli dobiti druge visokovzgojene pasme. Ti elišijo samo za naše razmere res neverjetne številke v proizvodnji te živine, ne vidijo pa krme, vzreje, nege, ki jo ima ta živina, ne občutijo blagega podnebja v domovini te živine in ne poznajo dolgotrajnega dela, ki so ga imeli tam pri odbiri živine za plemo.

Ta živina bi pri nas hitro izgubila na svoji proizvodnji in bi sčasoma tudi povsem propadla, ker ji ne bi mogli nuditi one krme, ki jo je imela v krajih, kjer je doma.

Krma je torej predpogoj za uspešno živinorejo in ker je temeljna živinska krma travniško seno, zato se hočemo ravno o tem vprašanju malo pogovoriti.

V naši pokrajini imamo razmeroma veliko površino zemlje pod travniki in pašniki. Travnikov je preko 79.470 ha, kar znaša nad 21% celokupne površine, ali skoraj 37% kmetijske, t. j. rodne zemlje brez gozdov. Na eno glavo normalne živine odpade 1.13 ha travnikov. Največ travnikov je po statističnih podatkih v okrajih Kočevje in Logatec, kjer pride nad 2 ha travnikov na eno glavo normalne živine.

Pašnikov imamo po statističnih podatkih 74.518 ha, t. j. nad 16% celokupne površine, ali nad 28% kmetijske površine. Na eno glavo normalne živine odpade 0.87 ha površine pašnikov. Teh imamo največ zopet v okraju Kočevje, dalje v Črnomlju in Logatecu.

Poleg te površine travnikov in pašnikov pridelujemo še nad skoraj 18.000 ha njiv, t. j. 22% vseh njiv razne krmne rastline za živinsko krmo.

Iz teh statističnih podatkov vidimo, da imamo pri nas razmeroma veliko površino zemljišča, ki pride v poštev za pridelovanje živinske krme. Ako bi bila ta površina naših travnikov in pašnikov v boljšem stanju, bi mogli imeti več živine in tudi boljše kot jo imamo danes. Priznati moramo, da nam naši travniki in pašniki nudijo razmeroma slab pridelok, tako po količini kakor tudi po kakovosti. Povprečno ne moremo računati niti 25 q pridelka sena na hektar travnikov. Tudi glede kakovosti sena lahko mirno trdimo, da skoraj polovica pridelka ni veliko boljša od slabe jarih žit. Zakaj vse to?

Velika večina naših travnikov je v raznih močvirnatih dolincah ali v Kraških predelih, kjer je polno kamenja, torej skoraj povsod tam, kjer ni mogoče orati. Le malo travnikov je na boljših položajih. Toda na žalost so še ti zelo zapleveljeni ter so spomladi vsi polni vseh mogočih rožic, predvsem pa zlatic. Skoraj polovico travnikov kosimo le enkrat na leto. Seno kosimo pozno, večkrat celo takrat, ka že dozori seme. Travnike gnojimo le malo, oddaljenejši travniki pa že desetletja niso videli gnoja. Zato ni čuda, da pridelamo malo in da je pridelok tudi po kakovosti zelo slab. Pa še tega sena ne pokrмимо naši živini, ampak ga rajši prodamo in s tem pritrugamo ubogljivi in dalje izmozgavamo utrujeno in lačno zemljo, namesto da bi ji vračali nekaj, kar nam daje. Letno izvzamemo samo iz naše pokrajine več kot sto vozovov sena, res da večinoma slabše kakovosti, vendar nekaj tudi dobrega. V tem pogledu smo vsi veliko grešili. Javna uprava kot kmetje sami, ker se ni pošagalo dovolj paznje na ureditev naših travnikov.

Ker večjih zboljševalnih del, ki bi bila potrebna za ureditev naših travnikov, verjetno še ne bo mogoče v nekaj letih izvesti, zato je potrebno, da vsaj one površine travnikov, kjer niso potrebna večja tehnična dela, bolje izrabimo kot doslej. Z malo znanja in volje bi mogli na teh ne premokrih in ne preveč kamenitih površinah pridelati še znatno več in tudi boljšega sena. Marsikdo ima voljo, pa ne ve kako bi to dosegel. Zato vam hočem povedati, kaj predvsem vpliva na količino in kakovost pridelanega sena.

Pomladansko gnojenje s svežim gnojem

Mnogi, zlasti novejši kmetovalci, sedaj že vsi zaskrbljeni gledajo svoje njivice, ki so jih spomladi s trudom zasadili, kako rastline že zvijajo svoje liste. Marsikdo je šele malo pred saditvijo s težavo spravil skupaj nekaj svežega gnoja in ga skrbno podoral ali zakopal, misleč, da bo tako sadežu bolje postregel in potem več pridelal. Sedaj pa, ko ogleduje njivice, pa mora z žalostjo ugotoviti, da ravno njegov krompir, kateremu je spomladi skrbno pognojil, bolj vene kot pa oni njegovega sosedu, ki ga je vsadil brez gnoja. Tega nikakor ne more prav razumeti ne samo on kot začetnik, ampak tudi marsikak starejši kmetovalec še ne razume, zakaj se na spomladi gnojene parceli bolj pozna suša kot pa na negnojene ali pa gnojene že v jeseni.

Nepreperel, t. j. svež gnoj more povzročiti zlasti pri pomanjkanju vlage v zemlji ali pri pomanjkanju padavin rastlinam celo škodo. Ako pridejo v zemljo nepreperle organske snovi, povzročijo namreč v tleh razne motnje. Da bi te organske snovi (ogljikove in dušične) mogle izkoristiti rastline za svojo prehrano, se morajo prej razkrojiti. Za razkrajanje organskih snovi, kar v zemlji delajo razne vrste bakterij, je potrebna predvsem znatna množina vode. Za življenje in razmnožitev bakterij, s pomočjo katerih se te organske snovi razkroje, so potrebne tudi dušične snovi in tako se mnogo teh dragocenih dušičnih snovi odtegne prehrani rastlin, ker jih uporabijo bakterije za svojo rast in razmnožitev. Za razkrajanje teh organskih snovi v svežem gnoju je potrebno zlasti mnogo vode, zato se vlaga, ki je v zemlji, predvsem uporabi za razkrojitev tega svežega gnoja in se odtegne rastlinam. Ako primanjkuje zemlji vlage in ako že dalj časa ni deževalo, rastline, katerim smo gnojili s svežim gnojem, zato veliko prej občutijo sušo, kakor pa one, katere smo gnojili z že zrelim gnojem, ali pa jim sploh nič gnojili. V zelo sušnih letih moremo sami opaziti, da je razkrajanje gnoja v zemlji zelo slabo in se gnoj tako rekoč posuši in ostane nepreperel v zemlji. Tudi svež gnoj, katerega podorjemo šele spomladi, more kvarno vplivati na strukturo (zlog) zemlje same.

Zato spomladi ne bomo gnojili s svežim nedozorelim gnojem! I. O.